

Videvikutund. Lugu õpetab ja toidab hinge

Vaimse kultuuripärandi tööleht. Alusharidus

Egle Remm, Tartu Lotte Lasteaed

Vaimne kultuuripärand hõlmab selliseid põlvest põlve edasi antud teadmisi, oskusi, kombeid ja tavasid, mis on kogukondadele ka praegu olulised. Kuidas on lood videvikutunniga? Lasteaia kogukonnal, kes on lähedal perekogukonnale, on oluline roll selle tava hoidmisel. Ja uskuge, see meeldib kõigile. Hea jutustuse korral ei jää ükski kuulaja passiivseks, vaid kuulab lugu aktiivselt, mõtestades ja otsides selles oma käitumiseks malle.

Videvikutund — ammuvaegse kombe kohaselt lõpetati neljapäeva õhtuti päevavalguse kustudes töö ja istuti siis tares *hämari*ku *häbenema*. Videvikutund tähendas perele mõnetunnist puhkust õhtul pärast loomade talitamist kuni valguse süütamiseni. See oli aeg, mil pere oli koos. Räägiti muistelugusid, aga ka tõestisündinut — oma ja teiste elujuhtumusi, jutustati positiivsetest ja negatiivsetest tegelastest. Siin lauldi vaikselt, siin sai laps olla ema või vanaema soojas süles, siin oli sõnadega kirjeldamatut koduhõngu. Neis õhtutundides oli midagi omalaadset.

Allikas: Peegel, J. (2000, märts 31). VIDEVIK ja mis sellest leida on. *Videvik*. 13/470.

<http://www.videvik.ee/470/vide.html>

Lasteaias videvikutundi pidades tutvustame lastele omakultuuri olemust kolme valdkonna kaudu:

- 1) seotus loodusega ehk looduslähedus, mida saame käsitleda kolmel tasandil: perekond, kodumaa, maailm;
- 2) seotus teiste inimestega ehk kollektiivsus: perekond, ühiskond, maailm;
- 3) seotus esivanematega ehk traditsioonilisus: isiklik mälu, teadmised ehk kogukondlik mälu, keel (maailmapilt ja kultuuriline mälu).

Videvikku pidades saame käsitleda erinevaid teemasid (nt kuidas me mõtestame ööpäeva), viia läbi vaatlus-ülesandeid (kuidas on aegade jooksul mõõdetud ja arvestatud aega), tutvustada lastele laulumänge jpm. Üks on kindel — kui need teemad on lugude kaudu edasi antud, saame hoida järjepidevust — esivanematelt päritud teadmisi.

Tööleht on mõeldud kasutamiseks nii alushariduses kui ka I kooliastmes (nt pikapäevarühmas, mõne ühisürituse osana vms).

Märksõnad, mõisted

Vaimne kultuuripärand: põlvest põlve edasi antud teadmised, oskused, kombed ja tavad, mis on kogukondadele omased ja olulised ka praegu.

suuline pärimus

traditsioon, tava, komme

endast lugupidamine

rahvajutt

muinasjutt

pajatused

muistendid

naljandid

Videvikutund „Muistne lugu“...

... aitab õpetada lastele emotsionaalseid oskusi ja laiendada emotsioonidega seotud sõnavara. Videvikutund Tartu Lasteaias Lotte. Fotod: Anne Oona.

... arendab lastes rahvusliku kultuuri tunnetust, sõnavara rikkust, keelekasutust. Algulaul „Muinasjutumaa“.

... arendab laste oskusi üksteist kuulata ja teistest lugu pidada.

... aitab tekitada sidet elava ja elutu vahel. Künkla – valguse ja elujõu allika – süütamine.

... annab teadmisi looduse rütmidest ja seaduspärasustest, arendab erinevaid meeli.

... näitab, kui oluliseks on peetud vanema põlvkonna elutarkust ja kuidas seda põlvest põlve on edasi kantud. Rännak lugude maailma, kohtumine mineviku ehk eilse päevaga, oleviku ehk tänase päevaga ja tuleviku ehk homse päevaga.

... õpetab rahvatraditsioone, kombeid, uskumisi, tõeks-pidamisi. Kambris astudes võtan jalanõud jalast ja teretan: „Tere, tere, kambrike!“

... tutvustab lastele vana kommet perekonna ja sõprade ringis videvikutundi veeta. Lõpulaul „Veere, veere, päevakene“. Künkla kustutamine künlakübaraga, et mitte ära puhuda soojust ja valgust.

aastarütm

ööpäeva mõtestamine

vaikus

kuulamine

ühthoidmine

sõna jõud

Õpiväljundid

Programmi läbinud lapsed:

1) on õppinud käsitlema omakultuuri kolme valdkonna kaudu:

- ◆ seotus loodusega ehk looduslähedus,
- ◆ seotus teiste inimestega ehk kollektiivsus,
- ◆ seotus esivanematega ehk traditsioonilisus;

2) on videvikutunni tegevuste kaudu arendanud kuulamis- ja arutlusoskust, rikastanud sõnavara, metafoorset ja kujundlikku mõtlemist;

3) oskavad tunnetada ümbrust erinevate meelte abil;

4) väärtustavad eesti kultuuritraditsioone ning arvestavad teiste kultuuride eripäraga.

Soovitused õpetajale

Loos peab olema põnevust – algus ei tohi lõppu reeta (nt „Täna ma räägin teile, kuidas hunt Punamütsikese ära sõi ning kuidas ta hundi kõhust välja pääses“). Lugege läbi O. Schihalejevi artikkel „Narratiivid väärtuskasvatuse teenistuses“ (2012). Kindlasti tehke koostööd muusika-õpetajatega. Neilt saab häid soovitusi. Kasutada võib ka erinevaid loodushääli. Õpetaja võib taustamuusika ka ise kokku panna. Tasub kasutada erinevaid rahvapille (pärmupill, kuuekeelne kannel jne). Abivahendina võib kasutada ka mõnda käpiknukku.

Viited

Siit leiab sissejuhatavat ja lisamaterjali teema kohta, mõistete lahtiseletuseks näiteid ja muud infot:

- ◆ Rahvakultuuri Keskuse Jutukool.
www.rahvakultuur.ee/?s=5
- ◆ Raud, A., Kotli, A. (2010). *Kiri kari: raamat kiriloomadest ja kirilindudest*. Viljandi: Eesti Loomeagentuur.
- ◆ Sarv, M. (2012). *Sõna jõud*. Tallinn: Pilgrim.
- ◆ Schihalejev, O. (2012). Narratiivid väärtuskasvatuse teenistuses. Rmt. O. Schihalejev (Koost.). *Õppemeetodid väärtuskasvatuse teenistuses – miks ja kuidas?* Tartu, Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 25-35.
- ◆ *Taevane pulm: Eesti rahvajutud*. (2006). Koost. P. Päär, A. Tärnpu. Tallinn: Tiritamm.
- ◆ Valter, E. (2004). *Pokulood*. Tartu: Elmatar.
- ◆ Vilbaste, K. (2012). *Ilmamängud: 64 lustakat rahvapärimuslikku õuemängu*. Tallinn: Koolibri.

Muusikasooitusi

- ◆ Ansambel Vägilased kodulehekülg.
<http://182608.edicypages.com/kuula-vaata>
- ◆ *Eesti rahvamuusika antoloogia*. (2003). Koost. H. Tampere, E. Tampere, O. Kõiva. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum.
- ◆ Viljandi pärimusmuusika ait, plaadid.
<http://www.folk.ee/ait/pood/plaadid>

Kooliaste: alusharidus, põhikooli I aste

Ainetundide arv: ajakulu ettevalmistusteks 48 tundi (vt ülesande kirjeldust).

Õpikeskkond: luua erinevaid meeli arendavad keskkonnad: mõnusad kohad akna all, et saaks jälgida valguse muutumist; hämaramad kohad, et saaks kuulata vaikuse hääli. Kui on võimalik, siis võib videvikutundi ka õues pidada.

Ülesande kirjeldus

Sissejuhatus (vt näidised Lisa 1 ja 2)

Järgmisi tegevusi võib kasutada eraldi või tervikprogrammina.

1. Ettevalmistatud keskkond, kus videvikutundi pidada, lood, mida rääkida, vahendid, mida tahetakse kasutada (8 tundi) (näide Lisa 3).
2. Ettevalmistused jutuvestmisürituste korraldamiseks (8 tundi).
3. Ettevalmistused pööripäevade tähistamiseks (8 tundi).
4. Ettevalmistused perepäevade tähistamiseks (8 tundi).

Lisaks on abiks täiendavad materjalid ja perede kaasamine.

1. Ettevalmistatud kaustad, kuhu lapsed hakkavad kujundama oma videviku albumit (8 tundi).
2. Ettevalmistatud üleskutse — kirjakesed vanematele ja peredele, erinevate ürituste ja tegevuste jaoks erinevad (8 tundi) (Lisa 2).

Teema tundmaõppimine

1. Videvikutunni pidamine üks kord nädalas (soovitavalt neljapäeval päeval, sest see oli heaendeline päev) (kestvus 1 x 25-45 minutit, olenevalt vanusest).
2. Tähistada ja seeläbi muuta traditsiooniks jutuvestmisüritused, milleks on:
 - ◆ 20. oktoober – rahvusvaheline ettelugemise päev (25-45 minutit, olenevalt vanusest);
 - ◆ 30. november – andresepäev – eesti jutuvestmispüha (25-45 minutit, olenevalt vanusest);

- ◆ 14. märts – emakeelepäev (25-45 minutit, olenevalt vanusest);
- ◆ 2. aprill – rahvusvaheline lasteraamatupäev (25-45 minutit, olenevalt vanusest).
- ◆ Pööripäevade tähistamine (25-45 minutit, olenevalt vanusest).
- ◆ Perepäevad (kuhu on kutsutud rühma vanemad või vanavanemad pajatama pajatusi) (25-45 minutit, olenevalt vanusest).

Väljund, lahendus (10 tundi)

- ◆ kujunevad välja videvikutunni ja jutuvestmisega seotud kombed;
- ◆ valmib iga lapse ja õpetaja videviku album (see võib sisaldada jutte, loetelu peres tähistatavatest tähtpäevadest, pilte, fotosid, esemeid jne);
- ◆ toimub videviku albumite väljapanek;
- ◆ õpetaja võib lisada oma väljundeid.

Hindamine (5 tundi)

Hindamise korraldamisel peaks lähtuma hindamiskriteeriumitest, mis on koolis või lasteaia õppekavas antud. Koolis on kõige parem kasutada õppetegevust toetavat hindamist.

Töölehe lisa 1. Näidis: üleskutse vanematele

Laulvad Liivad

Kord ammustel aegadel elanud Peipsi voogudes veekarva silmade ning liivakarva juukseahludega Näkk. Harva märkas teda inimesesilm. Juhtus siiski, et nooruke kalamees kaunist neitsit nägi, kes õnnetul kombel noota kinni jäänud. Näki käed said küll vallale päästetud, kuid armastus vangistas mõlema südamed. Taevataadi poolt oli aga seatud kord, et ei võinud inimene veehaldjat, veel vähem too inimest armastada. Vihahoos moondanud ta sõnakuulmatu näki liivaks, lubamata tollel iial inimestega kõnelda. Laulmist ei keelanud ta temale aga mitte. Täinini lebab õnnetu näkk liivaks moondununa ja laulab inimestele, kes temal kõnnivad. Või olnud hoopis nii, et meeleheitel moondanud näkk end liivaks, et tunda Kallima puudutust ja laulda tollele kauneimaid viise. Täinini lebab ta seal, Peipsi põhjaranniku liivas, lauldes neile, keda suur armastus ees ootamas.

Kens, K. (2005). Peipsi nõid Laana. Tartu: Atlex.

Käies ringi Eesti laulvatel liivadel, on teilgi võimalik leida oma laulva liiva lugu, kuulda omamoodi liivalaulu ja jäädvustada fotokaamera abil tore rannapilt. Kuigi suvi on meiega hüvasti jätmas, on kaunis sügis, mis ootab meid end imetlema, alles ees. Võtkem perega ühiselt aega, et minna Eestimaa kauneid randu avastama.

Mis on laulev liiv?

Kust leida laulvat liiva?

Milline näeb välja laulev liiv?

Millist häält teeb laulev liiv?

Just nendele ja paljudele teistele mererandadega seotud küsimustele saame koos leida vastuseid osaledes projektis „Laulev Liiv“.

Loovusõpetaja palub pere ühisest väljasõidust loodusesse kaasa toodud lood tuua lasteaeda.

Toremaid elamusi looduses ja lustakat kaasaelamist!

- ◆ NB! Üleskutse keerati rulli ja pandi tühja pudelisse. Pudelil oli etikett, kuhu lapsed said kirjutada oma nime, kuupäeva, millal nad perega väljasõidul käisid, ja ranna, mida nad külastasid. Pudelisse võis laps pisut liiva panna.

Töölehe lisa 2. Näidis: tegevuse konspekt (näide pärineb Tartu Lasteaed Lotte loovusõpetaja tegevuskavast)

Aasta teema: Lotte vikervärviline maailm

Kuu teemadeks: värvid, iga kuu ise värvi (punane, pruun, must, valge, lilla, sinine, hall, kollane, roheline, roosa, oranž, kuldne).

Näide ühe tunni konspektist

September: mihklikuu, punane

Valdkond: videvikutunni pidamine

Laste vanus: 6-7

Tegevuse toimumise aeg ja koht: neljapäev, lasteaia rehetuba

Tegevuse toimumise kellaeg: 15.30

Eesmärgid:

- ◆ laps tuletab meelde videvikutunni traditsioonid;
- ◆ laps kuulab kuu tunnusmuinasjuttu „Punane“;
- ◆ laps osaleb ühisel vestlusringis teemal „Suvised lõkkeõhtud sõpradega“;
- ◆ laps oskab väljendada oma emotsioone, kasutades erinevaid meeli.

Vahendid: valguse ja soojuse küünel, punane suur lõngakera ja kahe lapse peale väikseid lõngakerasid, kirjalikud üleskutsed vanematele.

Ettevalmistus: lõngakerad kahe lapse peale, üks suur lõngakera endale, ümbrikuga üleskutse vanematele. Võib olla rühma/klassi peale üks ja selle võib rühma/klassi uksele panna või lasteaia/kooli kodulehele üles seada. Kõige atraktiivsem on siiski igale lapsele (perele) isiklik üleskutse.

Töö käik

Sissejuhatus: üheskoos alguslaulu laulmine. Süüdatakse valguse ja soojuse küünel.

Põhiosa

- ◆ lugude jutustamine, lapsed kuulavad;
- ◆ soovi korral saab iga laps sõna (selleks on hea appi võtta jutukera või mõni muu tähis), et rääkida oma kogemustest seoses punase värviga;
- ◆ paari peale on üks lõngakera, millest iga laps saab endale oma lõngakäbliku teha.

Kinnistav osa: õpetaja jagab õpetussõnu punase värvi kohta.

Lõpetav osa

- ◆ õpetaja jagab kätte peredele mõeldud aastaplaani ja esimese ürituse üleskutse;
- ◆ lauldakse lõpulaul;
- ◆ kustutatakse valguse ja soojuse küünel.